

Mario Giordano

Terra di Sicilia
De terugkeer van de patriarch

Vertaald door Olga Groenewoud

SIGNATUUR

2022

1e generatie

Salvatore Raisi *1850 ————— Pancrazia Carbonaro *1864

BARNABA CARBONARO *1880 ————— Pina Passalacqua *1884

2e generatie

Helene
Aschenbrenner
(München, *1911)

16 † Salvatore Rosaria Ignazio Maria Giuseppe
*1905 *1908 *1914 *1920 *1925

Nino ————— Anna Mangano
*1910 *1913

3e generatie

Franz
Aschenbrenner
*1933

Pancrazia (Maria) *1933 Barnaba (Toni) *1935 Giuseppe *1937 Aurora *1939 Angela *1946

Verteller

I

Arcadië

München 1960

Mijn overgrootvader Barnaba Carbonaro, zoon van een priester en een wondergenezeres, heeft vierentwintig kinderen verwekt, een mens gedood en een mandarijnenimperium opgebouwd. Een kleine man met rusteloze ogen, analfabeet, maar met een uitstekend geheugen voor getallen en uitstaande gunsten. Een man die met de helm op werd geboren. Als hij na lange tijd weer naar München terugkeert, heeft hij nergens spijt van. Echt trots is hij vooral op twee dingen: zijn Duitse paspoort en het verlies van zijn vermogen.

Wij Carbonaro's zijn sedert generaties een familie van kleermakers, fruithandelaars, hypochonders, cholericen, dandy's, wondergenezers, zangers en reisleiders. De meeste Carbonaro's dragen de naam van hun te vroeg overleden broers of zussen, want in onze familie worden namen afgedragen zoals in andere families kleren en schoenen. Misschien zijn de doden ons daarom ook zo nabij. Kinderen sterven, namen overleven: Maria, Nino, Pippo, Anna, Aurora, Turri, Pina, Angela, Ignazio. Wie in deze reidans ooit de voornaam Pancrazia of Barnaba meekreeg, heeft daar diens leven lang een hekel aan en laat zich Maria of Antonio noemen. Maar bij wijze van goedmakertje voor die gehate namen worden alle Pancrazia's en Barnaba's van de familie Carbonaro met de helm op geboren.

Over hen wil ik vertellen.

Het is begin december. De nachttrein komt aan op spoor 11, zoals alle speciale treinen uit Italië. Om misverstanden met de

perronopzichters te vermijden, neemt Barnaba Carbonaro de tijd bij het uitstappen. Hij rookt zijn cigarillo op en bekijkt van achter het raampje van zijn eersteklascompartiment hoe honderden jonge en niet meer zo jonge mannen over het peron fladderen als droge bladeren. Geen enkele vrouw, louter mannen uit de Mezzogiorno met te vroeg oud geworden gezichten, aangewaaid door de ellende en de belofte van welvaart. Vissers, boeren, ongeschoolde arbeiders in pakken die veel te dun zijn voor de Münchense winter, met een kleine handkoffer en een gestempeld doktersattest en een werkvergunning op zak die ze niet kunnen lezen.

‘Maar jij ook niet, *my friend*.’

Ruggero zit tegenover hem in zijn fascistische pilootuniform, laarzen glanzend gepoetst, benen nonchalant over elkaar geslagen. Hij straalt als altijd een goedgehumeurde arrogantie uit.

‘Verdwijn,’ verzucht Barnaba, gewend aan geesten. De mannen buiten laten zich door de perronopzichters langzaam maar zeker naar de kelder van een voormalige schuilbunker drijven. Daar zullen ze iets warmes te drinken krijgen en een arbeidscontract in het Duits met een rood cijfer erop dat bepaalt waar ze daarna naartoe gaan: naar Essen, Wolfsburg, Keulen. Steden waar de meesten van hen nog nooit van hebben gehoord, waar ze in inderhaast in elkaar gezette barakken op elkaar geperst zullen worden, zodat ze straten kunnen aanleggen, auto’s kunnen bouwen, voor de Duitsers hun platgebombardeerde land weer op kunnen bouwen en iets voortbrengen wat men later het *Wirtschaftswunder* zal noemen.

Spoor 11 dus. Zestig jaar eerder is Barnaba Carbonaro hier voor het eerst uitgestapt, destijds al eleganter gekleed dan de overige reizigers. De bunker onder spoor 11 heeft hij nooit betreden, maar hij weet ervan. Hij heeft ze gezien, de spaghetti-vreters. Zesduizend Italianen in de Au, die onder de erbarmelijkste omstandigheden stenen bakten voor de razendsnel

groeierende provinciehoofdstad. Dertig jaar later werden ze buitenlandse arbeidskrachten genoemd, toen het land de arbeidskrachten moest vervangen die op dat moment aan de verschillende fronten vielen, bevroren, doodbloedden en crepeerden. Barnaba Carbonaro weet dat de hele wervingsprocedure, de selectie, het Duitse kantoor in Verona, de hele organisatie tot de formulieren aan toe, exact dezelfde zijn als twintig, als vijftig jaar eerder. Vrijwel alles kon zó worden overgenomen. Inmiddels worden ze gastarbeiders genoemd, omdat men verwacht dat de mannen in de kelderruimte onder spoor 11 ooit vrijwillig weer weg zullen gaan.

Mijn overgrootvader Barnaba Carbonaro interesseert zich niet voor de verschillende benamingen, noch voor degenen die aldus genoemd worden. Hij is geen gast in dit land maar een Duitse ondernemer. Hij is teruggekeerd naar München om een familieportret te laten maken, een bordeel te bezoeken en een onderneming op te zetten, ook al weet hij nog niet wat voor een. Hij wrijft verheugd met zijn hand over zijn broekspijp bij de gedachte aan zijn Mercedes die hij twaalf jaar geleden bij zijn zoon heeft ondergebracht met de uitdrukkelijke instructie hem te hoeden als een schat. Want dat is hij: een schat. Een vierdeurs 170 V limousine in chic kastanjebruin, bouwjaar 1938, met gesynchroniseerde transmissie, heerlijk soepele wegligging en een kofferrek achterop voor de lange ritten naar Sicilië. 4130 rijksmark heeft Barnaba daar destijds voor betaald, inclusief de optionele extra's en de verhoogde bestuurdersstoel, maar dat was het waard. Want pas in die Mercedes veranderde de analfabeet uit Sicilië voorgoed in een Duitser van stand.

Lang geleden allemaal. Steeds ongeduldiger, corpulent en kranig, op zijn tachtigste nog vrijwel in het volledige bezit van zijn mannelijke kracht, onberispelijk gecoeffeerd en gemanicuurd als altijd en gekleed in een onverwoestbaar pak van grijze scheerwol, bekijkt Barnaba de Italianen die nog op het

perron bijeengepakt staan, verloren onder het grote reclamebord van dierentuin Hellabrunn. Het reclamebord herinnert Barnaba Carbonaro aan de bezoeken aan de dierentuin met Franz. En terwijl hij in zijn herinneringen opgaat, klonteren de mannen buiten samen tot kleine groepjes, ze stampen met hun voeten tegen de kou, roken, wisselen korte zinnen in dialect, spieden om zich heen. Twee mannen houden elkaars hand vast, een vader en zijn volwassen zoon, vermoedt Barnaba. Barnaba kan zijn blik niet afwenden, hij is getroffen door de overeenkomst van de jongeman met Mariano Bagarella. Dezelfde Arabische trekken, overschaduwde door een groot, geheim verdriet. Ogen die elke blik ontwijken en toch voortdurend alles afspeuren op zoek naar een naderend gevaar. Dezelfde ogen als Rosaria.

Als de jongeman hem opmerkt, kijken ze elkaar een kort moment aan. De jongeman gebaart Barnaba dat hij moet uitstappen. Dan verandert zijn blik omdat hij beseft dat de man daar aan de andere kant van de ruit een heer moet zijn, gezag, gevaar, de eeuwige vijand. Als Barnaba zijn hand opsteekt voor een lauwe groet, draait de jongeman zich om.

Niet alleen de ruit, maar een hele wereld en vooral het Duitse paspoort in zijn jaszak scheiden Barnaba Carbonaro van deze man, die zozeer op zijn jeugdvriend Mariano Bagarella lijkt dat het is alsof hij over de decennia heen is gesprongen als over een plas. Door het raampje ziet hij hem als een verbleekte foto, naakt, met lauweren bekranst, in een wellustige pose en met een panfluit op een omgevallen zuil in de ruïne van een Grieks amfitheater met uitzicht op de Etna.

Nee, niet Mariano Bagarella, maar zichzelf.

Zoals altijd ziet Barnaba Carbonaro alleen zichzelf.

Taormina 1890

‘Hoe heet je?’

‘Barnaba, meneer. Maar iedereen noemt me Nino. Ik ben ook een baron.’

‘Zo, zo. Heb je vandaag al iets gegeten, Barnaba?’

‘Nee, meneer.’

‘Hier, probeer maar eens, mijn kleine baron.’ De fotograaf overhandigt hem een met ricotta gevuld crèmerolletje en kijkt toe terwijl Barnaba met grote ogen de eerste *cannolo* van zijn leven verslindt. Natuurlijk heeft hij al weleens *cannoli* gezien, in de etalage van *pasticcERIA* Russo aan de Corso Umberto, maar zijn vader heeft er nog nooit eentje voor hem gekocht. Barnaba wil zo lang mogelijk van de lekkernij genieten, maar hij heeft honger, vreselijke honger, hij kan gewoon niet anders. De *cannolo* overrompelt zijn zintuigen. De korst van het rolletje versplintert bij de eerste hap en zijn mond wordt gevuld met een wolk van sneeuwwitte kwark. Aroma’s ontploffen als een vuurwerkbom aan de San Pancrazio. Karamel knispert, vanille bonst tegen zijn gehemelte, en dan bijt hij, ach, op bitterzoete sinaasappelschil, gesuikerde kersen en geroosterde pistachenoten. En overal tegelijk, als de hand van zijn moeder, is daar de ricotta, mild-zoet, zurig en een heel klein beetje zout.

Erupties van zaligheid. Steentjes die, in een stille zee gegooid, golven slaan, dieper zinken en uiteindelijk helemaal beneden op de bodem iets oerouds doen opwervelen, iets waar zijn dromen en wensen van gemaakt zijn.

‘Vind je het lekker?’

Barnaba knikt ontroerd.

‘*Wunderbar*,’ zegt de baron in het Duits. En dan in het Siciliaans: ‘Als ik het zeg, moet je heel stil blijven staan. Kun je dat?’

‘Ja, meneer.’

Mariano Bagarella en Vincenzo Cuddetta hebben hem alles al uitgelegd. Dat hij alleen maar stil moet blijven zitten en zijn piemel moet laten zien. Stelt niets voor.

De baron krijgt een hoestbui. Hij rochelt in zijn zakdoek. Barnaba weet niet wat tuberculose is, hij weet alleen dat Mariano Bagarella’s vader elke dag met twee muil dieren kannen vol vers zeewater uit Giardini omhoog moet sjouwen voor de baron. De baron moet wel heel rijk zijn als hij het zich kan permitteren elke dag zeewater te laten brengen. De andere buitenlanders, die met paard-en-wagen over de nieuwe weg arriveren, bezoeken hem in zijn studio en laten zich zijn foto’s tonen. Daar moet zijn rijkdom dus iets mee te maken hebben. Barnaba vraagt zich af hoe het aanvoelt om rijk te zijn en of je daarvan moet hoesten. Maar zelfs met dat gehoest zou je dan toch elke dag nog cannoli kunnen eten.

‘*Genau*,’ piept de baron. Hij werpt een blik in zijn zakdoek en stopt hem weer bij zich. ‘Dat is een mooie, dromerige uitdrukking. Precies zo moet je het straks ook doen. Heel ontspannen en je mag je geen millimeter bewegen, begrepen?’

Barnaba heeft geen idee wat een millimeter is, maar terwijl hij de laatste kruimeltjes en restjes crème van zijn vingers likt, is hij bereid om wat dan ook te beloven.

‘Ja, meneer.’

‘Als je goed bent, krijg je een halve lire. Denk je dat je dat kunt, Barnaba?’

‘Eén lire.’

‘Pardon?’

‘Voor één lire kan ik dat.’ Hij knippert niet eens met zijn ogen.

De baron staart hem aan en schiet dan in de lach. ‘Geweldig! Jij zult het nog ver schoppen, jongen. Kleed je uit, we doen eerst een test.’

De Duitse fotograaf, die in het dorp *u baruni* wordt genoemd, kijkt toe terwijl Barnaba zijn versleten broek en hemd uittrekt. Als hij Barnaba van alle kanten bekijkt, lacht hij niet meer.

‘Wanneer heeft je vader je voor het laatst geslagen?’

‘Vanmorgen, meneer.’

‘Daar moet hij mee ophouden, anders kan ik je niet gebruiken, zeg dat tegen hem.’

‘Ja, meneer.’

‘Kom mee.’

Barnaba heeft nog nooit een bad gezien. Zijn vader wast zich bijna nooit, zijn moeder gebruikt soms een oude zinken teil achter het huis. Maar in het huis van de baron is er zelfs een klein kamertje met betegelde muren en een spiegel, met een gietijzeren kachel en een geëmailleerd zinken bad. De baron drukt Barnaba een stuk zeep in handen dat naar oranjebloesem ruikt en wijst naar het bad.

‘Weet je hoe je je moet wassen?’

‘Ja, meneer.’

‘Mooi. Maar wel grondig, hè, ook achter je oren en van onderen en vergeet je vingers niet. Een baron mag niet zuinig zijn met zeep.’

Hij glimlacht tegen hem en laat Barnaba dan alleen. Vanuit de tuin klinkt het gehoest van de baron en het getjilp van vogels. Een mooie dag.

Barnaba poseert voor de spiegel en bezichtigt de badkamer. Er is zelfs een houten watercloset, het eerste dat Barnaba in zijn leven ziet. Hij doet voorzichtig het deksel open, drukt de handpomp naar beneden en volgt geestdriftig het water terwijl het door de pot kolkte. Barnaba plast in het toilet en wast zich dan snel. De zeep schuimt veel meer dan die grijze homp

die zijn moeder voor de was gebruikt. Bruin schuimend water verdwijnt gorgelend in de leiding en laat een rand achter. Barnaba kijkt om zich heen, op zoek naar iets wat het jatten waard is, maar dan schiet hem te binnen dat hij naakt is.

Als hij de tuin weer betreedt, zit de baron in de schaduw van een palm zorgvuldig een perzik te schillen. Af en toe stopt hij om te hoesten. Hij draagt een strohoed, een lichte linnen broek en een open, wit linnen overhemd, de mouwen opgestroopt. Hij wipt in gedachten verzonken met zijn voeten, die in lichte slippers en zijden kousen gestoken zijn. Zoiets heeft Barnaba nog nooit gezien.

Hoewel hij uit het noorden komt, dat zeggen de mensen tenminste, ook al heeft Barnaba geen idee wat dat eigenlijk betekent, zweet de baron nauwelijks. De hitte lijkt zijn elegante verschijning niet te deren. Nog jaren later zal hij zich vooral de elegantie herinneren van die grote man met zijn gedraaide puntbaardje, die door de tuberculose en de preutsheid van het Wilhelminische Duitsland in Taormina was aangespoeld. Als iemand uit het dorp slecht bij kas is, neemt de baron hem voor een tijdje in dienst als tuinman of voor het een of andere timmerwerk, zodat het niet de aanschijn heeft van een aalmoes. De baron heeft begrepen hoe belangrijk *bella figura* is in Sicilië. Daarom sturen de mensen hem hun dochters en zonen om te fotograferen en soms ook 's avonds hun halfwassen zonen als de baron weer eens buitenlandse gasten heeft in zijn huis aan de Piazza San Domenico.

Barnaba heeft de baron tot nu toe alleen vanuit de verte gezien, onderweg met zijn grote fotoapparaat en de opgevouwen tent waar hij de platen vervolgens in ontwikkelt. Hij kent namen en familiebetrekkingen, heeft altijd tijd voor een praatje, stelt vragen, luistert. Hoewel hij een heer uit het noorden is, spreekt hij het dialect van de mensen.

Om de blauwe plekken en littekens te bedekken die Barnaba's kleine lijfje tekenen, wrijft de baron Barnaba's hele lichaam

eerst in met een crème van glycerine, melk en olijfolie. Dan brengt hij hem naar een stenen bankje tussen de oleanderstruiken.

‘Ga daar zitten en sla je benen over elkaar. Nee, andersom, zo ja. *Genau*. Blijf zo zitten.’

Hij drukt Barnaba een bloemenkrans op het hoofd en een panfluit in de hand en laat hem zien hoe hij die moet vasthouden. Hoe hij zijn hoofd moet draaien, hoe hij moet zitten zodat zijn piemel te zien is. Het is toch moeilijker dan Barnaba had gedacht, maar voor een cannolo en een lire zou hij zelfs de hele dag roerloos op een been hebben gestaan. Eén lire! Als hij zijn vader, Mariano Bagarella en Vincenzo Cuddetta bedriegt en aan ieder van hen slechts tien *centesimi* afgeeft, dan kan hij voor de overige zeventig twee broden, olie en tomaten kopen. Of sparen. Hij bedenkt hoe vaak hij stil moet zitten om genoeg geld bij elkaar te krijgen voor een treinkaartje naar Messina om er voorgoed vandoor te gaan. Dan bedenkt hij hoe lang hij stil moet zitten om ook zijn moeder mee te kunnen nemen. Dan bedenkt hij hoe lang hij moet stilzitten om...

‘Hé!’

‘Ja, meneer?’

‘Waarom draai je met je ogen? Stilzitten heb ik gezegd!’

‘Neem me niet kwalijk, meneer. Ik zat te rekenen.’

‘Verdomme, je moet niet rekenen, jongen, je moet stilzitten. Nee, laat maar zitten. Je kunt gaan. Ik kan je niet gebruiken.’

Barnaba voelt een golf van paniek opkomen. ‘Ik zal stilzitten, meneer! Heel stil. Dat kan ik heel goed. Alstublieft!’

De Duitse fotograaf kijkt hem onderzoekend aan. Dan corrigeert hij opnieuw Barnaba’s pose, hij plukt, wat Barnaba raar vindt, als een dokter aan zijn piemel.

‘Die is mooi, je hebt geluk,’ zegt de fotograaf. ‘En van nu af aan geen beweging meer.’

De fotograaf haalt een chronometer tevoorschijn en verliest

Barnaba niet uit het oog. En Barnaba doet wat hij altijd doet als zijn vader hem slaat: hij houdt zich stil en hij rekent.

Hij telt de tafel van negen bij elkaar op, berekent de cijfersom van de oneven getallen, zoekt getallen die alleen door drie gedeeld kunnen worden. Deze keer allemaal zonder een kik te geven. De getallen kalmeren hem, dragen hem weg naar een mooi oord. Elk getal van nul tot negen heeft zijn eigen kleur. De één bestaat helemaal uit crèmig wit. De twee licht op als een citroen, de drie als een aardbei. De vijf – dat is de hemel op een zomermiddag. De negen is zo paars als een overrijpe moerbei. En zo vormen de uitkomsten van zijn berekeningen altijd mooie, kleurige patronen waar hij van geniet terwijl zijn vader hem slaat of als de honger te sterk wordt. Maar nu hebben de getallen iets nieuws, het is alsof ze in een fijn spinsel worden ingekapseld. De één ruikt ineens naar vanille, de zes naar kruidige karamel. De zeven kriebelt als sinaasappelschil, de acht heeft de verleidelijke geur van denenhars. De vier is van munt. En de nul? Hij verdiept zich in de geur van zijn lievelingsgetal, kan er eerst niet opkomen, dan weet hij het ineens. Natuurlijk. Zijn lievelingsgetal heeft zijn lievelingsgeur: die van geroosterd brood.

‘Niet perfect, maar we wagen een poging.’

De fotograaf kruipt onder het gordijn dat rond zijn fotoapparaat hangt en stopt de grote plaat erin.

‘Ga je naar school?’

‘Nee, meneer.’

‘Hoe kun je dan rekenen?’

‘Mama heeft het me geleerd.’

‘Ook lezen?’

‘Nee, meneer.’

‘Als ze kan rekenen, waarom heeft ze je dan niet ook leren lezen?’

Barnaba probeert te bedenken wat de fotograaf bedoelt. Of hij hem misschien toch niet wil vanwege dat lezen.

‘Ze kan niet lezen, meneer. Alleen rekenen. En wormen bezweren, dat kan ze ook. Mijn moeder is een genezeres. Mijn vader is een baron en mijn moeder een genezeres. Mama kent alle geheimen en alle wormen en ook de luizen. De wormen die in het vlees leven en de hoofdluizen die van te veel gedachten komen. Ze maakt zalfjes van vliegenstront en knoflook tegen de wormen en de furu... furi... Ze heeft Turiddu Navarra van het boze oog genezen, maar toen is hij toch gestorven. En toen hij dood was, kwamen er overal wormen uit hem. Ze kan ook talismannen maken en zorgen dat mensen doodgaan. Echt waar. De vrouw van Carmelo Guarino wilde dat mama een betovering voor haar zou maken zodat haar man zou sterven, maar dat heeft ze niet gedaan. En toen Carmelo Guarino daarachter kwam, heeft hij haar bont en blauw geslagen, zijn vrouw bedoel ik, niet mama, hij heeft haar bijna doodgeslagen, dat weet ik van Mariano.’

‘Blijf stilzitten.’

Niemand heeft Barnaba iets gezegd over dat je moet kunnen lezen bij de fotograaf. Dat maakt hem woedend. Mariano en Vincenzo hebben niets gezegd over lezen. Ze hebben hem erin geluisd zodat hij zijn piemel voor niets zou laten zien, dat maakt hem woedend. Maar dan ook echt. Hij zal een mes zien te bemachtigen en hen overhoopsteken, ook al zijn ze groter dan hij. Hij zal het ze laten voelen.

‘Hé!’ roept de fotograaf. ‘Wat doe je nou?’

‘Niks, meneer.’

‘Waar zat je net aan te denken?’

‘Nergens aan, meneer. Echt niet.’

De fotograaf komt weer naar hem toe, heel opgewonden ineens, en kijkt hem recht aan alsof hij Barnaba nu pas echt opmerkt.

‘Geweldig! De jonge Polyphemos!’ roept hij uit. ‘Hoe heet je ook weer?’

‘Barnaba, meneer. Maar iedereen noemt me Nino.’

‘Waar je ook aan zat te denken, blijf daaraan denken, mijn kleine boze cycloop. En kijk recht in de camera. Doe de fluit naar beneden, zo ja. *Genau.*’

Hij neemt de bloemenkrans van zijn hoofd, woelt Barnaba’s haar door elkaar, corrigeert zijn houding opnieuw, deze keer zonder aan zijn piemel te trekken, maar hij draait wel zijn hoofd naar de camera.

‘Blijf eraan denken, Barnaba. Kijk in de camera, maar beweeg je niet. *Genau so.*’

Hij holt terug naar zijn apparaat en maakt de foto. Barnaba hoort een klik en denkt aan Mariano Bagarella en Vincenzo Cuddetta. Hoe hij hen zal vermoorden als hij zijn lire niet krijgt. Het liefst zou hij meteen opspringen om hen neer te steken en dan weg te lopen, voorgoed, maar dat gaat natuurlijk niet omdat hij stil moet blijven zitten, geen kik, maar het liefst zou hij alles in elkaar slaan en de baron staat daar met die verdomde chronometer en wil hem zijn verdomde lire niet geven, hij heeft hem betoverd met die verdomde canno-lo. En dat alles bij elkaar maakt hem nog veel woedender, het liefst zou hij dat verdomde fotoapparaat kort en klein trappen.

‘Heel goed, kleine Polyphemos. *Wunderbar.*’

Barnaba heeft geen idee wat de man bedoelt. De Duitse woorden verontrusten hem.

‘Krijg ik nu die lire?’

‘Later. We zijn nog niet klaar.’

De fotograaf maakt nog drie foto’s. Elke keer heeft hij belangstelling voor Barnaba’s ogen, elke keer verdwijnt hij daarna voor langere tijd in de donkere kamer in het huis en komt dan badend in het zweet maar tevreden weer terug. Ook Barnaba heeft last van de middaghitte. Op het bankje is geen schaduw, toch komt hij niet van zijn plek, maar blijft om de baron een plezier te doen zijn smeulende woede opstoken. Het fotoapparaat met het grote objectief interesseert hem.

Niet zozeer het proces van het fotograferen op zich, maar de waarde van het apparaat in lires en vrijheid.

Het magische proces van het rijk worden interesseert hem, de overgang van de ene wereld naar de andere. De baron is echt, zijn apparaat is echt, ze ademen allebei dezelfde lucht. En toch worden ze gescheiden door een flinterdun membraan. En als *u baruni* dus rijk kan worden met zijn apparaat en zijn glazen platen, denkt Barnaba, dan moet er ook voor hem een weg door dat membraan heen zijn naar de andere kant.

Als mijn overgrootvader model zit voor baron von Gloeden is Taormina een stervend stadje met amper tweeduizend inwoners. De strategisch belangrijke nederzetting op de Monte Tauro heeft vele bloeitijden meegemaakt, in de oudheid, in de middeleeuwen en in de renaissance, maar als Goethe Taormina bezoekt, treft hij het antieke amfitheater met uitzicht op de Etna al volledig overwoekerd aan. Terwijl de baron het Europese burgerdom de fata morgana van een mythisch Arcadië verkoopt, woeden in Taormina tyfus, malaria en allerhande worminfecties. Een op de twee kinderen overlijdt voor het vierde levensjaar, er is geen riolering, overal stinkt het naar uitwerpselen, jasmijn en oleander. Huizen vervallen, goed land ligt braak. De afschaffing van adellijke privileges na de vereniging van Italië heeft tot onduidelijke eigendomsverhoudingen geleid. Veel land wordt helemaal niet meer bewerkt. Een nieuw soort bloedzuigers vult de voetsporen van de grondbezitters, de Bourbons, als een soort plakkerige olie. Rechters, artsen, gewetenloze rentmeesters die, beschermd door de Kerk, zoveel grond inpikken als ze maar kunnen. Wie protesteert verdwijnt, zo simpel is dat. Tegelijkertijd stromen de Europese bohemiens in Goethes voetsporen naar Sicilië en de baron fotografeert knapen in uitdagende poses op glazen platen die zijn bestreken met een smurrie van collodiumwol, jodium, broom en ether.

En wordt daarmee rijk.

Dat wil mijn overgrootvader ook. Barnaba Carbonaro, die slechts een broek en een hemd bezit, zelfs geen schoenen. Die 's avonds soms wilde mosterd eet om in elk geval iets in zijn maag te hebben. Barnaba, die niet kan lezen maar wel kan rekenen, net tien jaar geworden. Barnaba droomt. Een steentje heeft de bodem van zijn nog ongedroomde dromen doen opwervelen. Dromen die naar vanille en oranjebloesem ruiken. Vanaf deze dag droomt Barnaba Carbonaro van een leven met cannoli, baden en elegante kostuums. Vanaf deze dag droomt hij vastberaden van rijk worden.

‘Hoeveel heeft hij je gegeven?’

Barnaba geeft zijn vader tien centesimi. Salvatore kijkt hem woedend aan. ‘Meer niet?’

Barnaba schudt zijn hoofd. ‘Ik ben niet meer waard, zei hij. Vanwege de blauwe plekken, zei hij. Omdat ik net een beurse sinaasappel ben, zei hij. Je moet me niet meer slaan, anders kan hij me niet gebruiken. Zei...’

Dan belandt de eerste klap al in zijn gezicht.

‘Ik weet precies hoeveel je hebt gekregen. Waar is de rest?’

Barnaba gooit de overgebleven zeventig centesimi voor zijn vaders voeten, twintig heeft hij er tenslotte al aan Mariano en Vincenzo moeten afgeven. Zijn vader schreeuwt, zijn moeder schreeuwt en Salvatore slaat in toenemende razernij afwisselend op hen in. Maar de slagen zijn als een onweer dat zal overtrekken. Dat kent Barnaba allemaal al, hij sluit zich van de wereld af en rekt zichzelf naar een mooier oord. De getallen hullen hem in kleuren en geuren, de tafel van negen, de tafel van acht, de priemgetallen, zo ver komt hij. Ze ritselen, fluisteren en weven voor hem een droom van pomeransbloesemolie en schemerige namiddag, van rijkdom, fotoapparaten en cannoli. Een droom waar zijn vader nooit weet van zal hebben.

Je kunt veel zeggen van Salvatore Raisi, dat hij een cholericus was bijvoorbeeld en bovendien een idioot. Maar ook weer niet idioot genoeg. Salvatore weet hoeveel de andere jongens hebben gekregen. Salvatore Raisi weet ook wat er in het huis aan de Piazza San Domenico gebeurt als de baron gasten heeft en daarbij lokale jongemannen uitnodigt. Iedereen weet dat. Men spreekt er niet openlijk over, maar heeft er ook weinig moeite mee. Ook Salvatore Raisi niet. Want even serieus: heeft hij niet aan zijn eigen lijf de verdorvenheid van de vrouw ervaren en de macht die de vrouwen over hem hebben met de geur van muskus die uit hun rokken en okselholtes komt, met hun schaamteloze bewegingen? Heeft Pancrazia hem soms niet behekst, hem, een eerbaar priester, zoals Eva ooit Adam met de verboden vrucht? Is het daarom niet juist de bedoeling dat mannen hun natuurlijke begeerte onder soortgenoten uitleven om de verlokkingen van de vrouw te weerstaan en al te vroeg vaderschap te vermijden?

Van de wetten in het verre keizerrijk Duitsland, waar harde straffen staan op elke vorm van gelijkgeslachtelijke liefkozingen, weet Salvatore Raisi niets, maar hij kent de foto's van de Duitse baron. Die hangen tenslotte voor iedereen zichtbaar in de etalage van kunsthandel Schuler aan de Piazza Badia en als ze publiekelijk worden getoond en buitenlanders er veel geld voor betalen, dan kan het toch niet echt slecht zijn?

De buitenlanders komen in de herfst en blijven tot mei. Als trekvogels, als de getijden. Elk jaar worden het er meer. De wereld van het mondaine Europa wervelt door Taormina als een eigen jaargetijde van zijden stoffen, gelach, hoeden, bleke huid en onvoorstelbare verhalen over ontdekkingen, snelheid en rijkdom. Duitsers vooral. De Duitsers, zo komt het Salvatore Raisi voor, zijn allemaal ziek. Ze komen vanwege het milde klimaat of vanwege de jonge mannen. Maar altijd zijn ze rijk, die Duitsers, dat maakt Salvatore woedend. En omdat hij zich schaamt voor zijn eigen armoede slaat hij zijn vrouw

Pancrazia, die hem al die ellende heeft opgehekst, zo meent hij, en zijn zoon, dat hongerige, schijtende symbool van zijn ellende.

In zijn betere ogenblikken vertelt Salvatore zijn zoon graag over hoe ze afstammen van de Bourbons uit het geslacht van de Raisi, wat uiteindelijk is afgeleid van het Arabische *ra'is*, dat heerser betekent. Over sprookjesachtige bezittingen aan de Etna, eindeloze vruchtbare heuvels, elk gekroond met een paleis. Dat ze baruni zijn, net als die Duitse fotograaf.

Maar de waarheid is dat mijn voorouders, de Raisi, nooit tot de hoge adel van het koninkrijk van de beide Siciliën behoorden.

Tot in de zeventiende eeuw heten mijn voorouders nog Raguccio. Boeren uit Gravina bij Catania die moerbeibomen en zijdevlinders voor de Siciliaanse zijdeproductie kweken. Door bedrog en moord tot bezit gekomen, verwerven ze voor veel geld de laagste adelstand, veranderen hun naam en dromen tussen hun moerbeibomen dynastieke dromen.

Halverwege de negentiende eeuw komt de ondergang van de Raisi's in de vorm van twee plagen: een eencellig, kleinsporig diertje, genaamd *nosema bombycis*, en een meercellige revolutionair en guerrillastrijder, genaamd Giuseppe Garibaldi.

Nosema bombycis raast door de moerbeibomen zoals de pest ooit door Venetië en roeit in heel Europa de gevoelige zijdevlinders uit. Binnen een paar jaar vreet de pebrineziekte de Siciliaanse zijdeproductie op. De Raisi's bezitten duizenden moerbeibomen, de bladeren daarvan zijn de enige bron van voeding voor de zijderupsen. Per decreet moeten die nu allemaal worden geveld. Aangezien ze uit pure gierigheid hebben verzuimd om daarnaast wijndruiven of citroenen aan te planten of mijnbouwrechten in de een of andere zwavelmijn te verwerven, rest hun alleen het braakliggende land met het landhuis.

Bijna tegelijkertijd landt Garibaldi op Sicilië om Italië te verenigen en de adel geheel en al te onteigenen. Natuurlijk niet de machtige families, de Pennisi's, Manganelli's, Biscari's, Ursino's of Floristella's. Die gooien het op een akkoordje met het nieuwe regime en behouden de helft van hun landgoederen, palazzi en zwavelmijnen. Genoeg om te zorgen dat ook de achterkleinkinderen nog na verliesgevende verkoop van grond in welstand kunnen leven zonder ooit een dag te hoeven werken.

De Raisi's daarentegen verliezen alles. Als het bericht van de landing van Garibaldi zich verspreidt, luiden de landarbeiders en boeren van Gravina de klokken en gaan ze op weg met bijlen en zeisen. Aangespoord door een eeuwenlange woede en een kleermaker doden ze in een paar uur tijd iedereen die een hoed draagt. Voor het landhuis van de Raisi's dampt het bloed. Niemand weet te ontkomen, behalve de elf jaar oude Salvatore. Die verslaapt die bloederige middag in de schemerige koelte op een kerkbankje, uitgeput van de hitte en de ontroering om zijn eigen fraaie stem nadat hij, ondersteund door een flinke galm, heeft voorgezongen voor de moeder Gods terwijl zijn familie werd uitgemoord.

In elk geval is Salvatore de enige die aan de slachtpartij ontkomt en omdat de bloeddorst is gestild en iedereen als bij een kater na een wild feest klaagt over een merkwaardig gevoel van matheid en een akelige smaak in de mond, en omdat niemand in die toestand zin heeft om ook de kleine Salvatore nog dood te slaan, heerst er verlegenheid alom. Mutsen worden fijn gekneed, men vloekt binnensmonds, spijkert de vensters dicht en doet de lippen voorgoed op slot. Aangezien de mensen Salvatores aanblik onaangenaam vinden en niemand iets met hem weet te beginnen, geeft kleermaker Carbonaro opdracht het weeskind aan de nonnen te geven. De nonnen nemen Salvatore ook alleen maar vanwege zijn stem als een klok en de opbrengst van een armzalige collecte die de kleermaker

Carbonaro in allerijl in het dorp heeft georganiseerd. Bij de nonnen groeit Salvatore liefdeloos op, maar als hij zich tot een mooie jongeman ontwikkelt en hun kuisheid op de proef begint te stellen, sturen ze hem op zijn zestiende naar het priesterseminarie in Ragusa.

Ondanks zijn niet erg prettige kinderjaren droomt Salvatore onversaagd van een *dolce vita*. Van een licht leven, gevuld met bewondering, zinnelijke aandacht en elegant nietsdoen, enkel onderbroken door regelmatige maaltijden. Al tijdens zijn opleiding aan het theologisch college in Ragusa valt hij op door drie dingen: zijn engelenstem, zijn gepraal en zijn affaires. Een mooie jongeman, maar ziekelijk. Zijn leven lang lijdt hij aan bloedarmoede, duizeligheid en pijnlijke gewrichten, aan allerlei infectietjes en kwaaltjes, maar nog het meest aan zichzelf. Hij brengt hele dagen in bed door, charmant lijdend en in de vaste overtuiging dat hij spoedig zal moeten sterven.

Maar zingen kan hij. Zodra zijn welluidende belcanto klinkt, of het nu liederen uit de kerk zijn of volkswijsjes, en zijn stem in de hogere regionen bijna versplintert als dun ijs, dan huilen zelfs de rotsen, zeggen de mensen. En dus is het misschien geen wonder dat hij, die het celibaat meer vreest dan het vagevuur, moeiteloos de harten breekt van de meisjes en ook van menig echtgenote. Onschuldig, vindt Salvatore, volstrekt onschuldig geraakt hij onder de typische verleidingsdruk van Siciliaanse mannen, die met schoonheid geslagen zijn en van wie mythisch vuur wordt verwacht, zelfs al zijn ze priester. Het komt niet eens bij Salvatore op om zich te schamen terwijl hij zich zo onschuldig laat plukken als een overrijpe vijg.

Na zijn priesterwijding brengt hij een aantal vreugdeloze jaren door in een pastorie in Vizzini, zagezegd midden in de rimboe, maar dan krijgt hij de kans de vrijgekomen priesterspost in zijn geboorteplaats Gravina over te nemen; een sobere, roze kerk met een gedrongen toren en een armzalig stenen trapje, maar in elk geval met uitzicht op de domstad

Catania. Elke dag ziet Salvatore Catania onder zich liggen, de schitterende barokstad met de Dom, binnen handbereik en toch onbereikbaar voor hem.

Daar, in Gravina, ontmoet Salvatore ten slotte Pancrazia Carbonaro. Mijn overgrootmoeder.